

WYDZIAŁ PEDAGOGIKI I PSYCHOLOGII
UNIwersYTET W BIAŁYMSTOKU

Mgr Tomasz Prymak

**ŚWIADOMOŚĆ PRAWNA MŁODZIEŻY GIMNAZJALNEJ BIAŁEGOSTOKU
A PODEJMOWANE PRZEZ NIĄ ZACHOWANIA PROBLEMOWE**

Streszczenie rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska
przygotowana pod kierunkiem naukowym
Dr hab. Wiolety Danilewicz, prof. UwB

Białystok 2015

Rozprawa doktorska, poświęcona problematyce świadomości prawnej oraz zachowaniom problemowym młodzieży gimnazjalnej, stanowi próbę włączenia się w coraz żywszą dyskusję o poszukiwaniu skutecznego sposobu na ograniczenie zachowań społecznie nieakceptowanych w sferze świadomości prawnej. Rozpoznanie poziomu świadomości prawnej młodzieży staje się w obecnych warunkach szczególnie potrzebne, zarówno z perspektywy systemu wiedzy teoretycznej (wymagającego uzupełnienia i aktualizacji), jak też wobec praktycznych działań, nastawionych na zredukowanie zachowań problemowych młodzieży, którą można percypować zarówno przez pryzmat bierności, jak i mobilizacji przejawiającej się na płaszczyźnie kulturowo-społecznej, ekonomicznej, politycznej, jak i prawnej¹.

Rozprawa składa się z trzech części. W rozdziale pierwszym ukazano teoretyczne podstawy podejmowanej problematyki, dokonano stosownych wyjaśnień terminologicznych w odniesieniu do najistotniejszych z perspektywy pracy kategorii, takich jak: świadomość oraz zachowanie problemowe. Teoretyczne wprowadzenie obejmuje także analizę zasadniczych teorii i koncepcji, w oparciu o które sformułowano podstawy metodologiczne własnych badań. Poszukując związku między świadomością prawną a zachowaniami problemowymi młodzieży, nie sposób odwołać się tylko do jednego podejścia teoretycznego. W związku z tym bazę rozprawy wyznaczyły koncepcje usytuowane w nurcie zarówno pedagogiki i psychologii (teoria zachowań problemowych Richarda i Shirley Jessorów oraz koncepcja *resilience*), jak też teorii prawa i prawoznawstwa (koncepcja świadomości prawnej Marii Boruckiej-Arctowej). Praca ma charakter interdyscyplinarny. Zagadnieniem szeroko rozumianych zachowań problemowych zajmuje się bowiem zarówno pedagogika, psychologia, socjologia, jak i prawo. W ramach ostatniej z przytoczonych dziedzin funkcjonuje pojęcie świadomości prawnej.

Rozdział drugi rozprawy to opis autorskiej koncepcji metodologicznej, ukierunkowanej na rozpoznanie poziomu i uwarunkowań świadomości prawnej młodzieży gimnazjalnej, określenie częstotliwości i rodzajów zachowań problemowych badanych oraz wyjaśnienie związku między analizowanymi zmiennymi.

W rozdziale trzecim zaprezentowano wyniki autorskich badań przeprowadzonych wśród młodzieży gimnazjalnej. Ta część pracy objęła analizę i interpretację materiału empirycznego zgromadzonego w toku prowadzonych badań, a także wnioski, które pozwoliły na wypracowanie implikacji praktycznych – relewantnych wskazań dla praktyki edukacyjnej,

¹ J. Kurzepa, A. Lisowska, A. Pierzchalska (red.), *Współczesna młodzież pomiędzy eros a thanatos*, Wrocław 2008, s. 5.

dla rozwoju strategii profilaktycznych i programów prewencyjnych zorientowanych na zwiększanie poziomu świadomości prawnej, a tym samym redukowanie zachowań problemowych młodzieży gimnazjalnej. W rozdziale tym przedstawiono także ogólny zarys autorskiego projektu edukacji prawnej, uwzględniającego wnioski nakreślone w pracy na podstawie wyników podjętych badań, a także przeprowadzonych analiz i ich interpretacji.

W końcowej części pracy znalazło się zakończenie, bibliografia, tabele zbiorcze, spis form graficznych wykorzystanych w pracy: tabel, wykresów, rysunków, a także aneks, na który składają się wzory wykorzystanych, autorskich narzędzi badawczych.

Zaprezentowane w pracy analizy wyników badań dały rozległy i zróżnicowany obraz świadomości prawnej młodzieży gimnazjalnej, podejmowanych przez nią zachowań problemowych, relacji jaka zachodzi między tymi zmiennymi, jak też uwarunkowań, uwzględnionych w pracy dla lepszego zobrazowania rzeczywistego potencjału tkwiącego w świadomości prawnej badanych. Rozprawę rozpoczynają słowa autorstwa Tomasza Hobbes'a, który w *Lewiatanie* dostrzega i argumentuje zasadność prawa stanowionego, wymierzonego przeciw złu, jakie spotyka ludzi żyjących w stanie natury. Ten sam angielski filozof stwierdza w swoim dziele: „prawo zostało wprowadzone w świecie nie dla czego innego, lecz właśnie dlatego, by ograniczyć naturalną wolność poszczególnych ludzi w ten sposób, iżby nie mogli krzywdzić się wzajemnie, lecz by mogli wzajemnie sobie pomagać i łączyć się ze sobą...”². Analizy oraz wnioski nakreślone w dysertacji dają podstawę do jednoznacznego stwierdzenia, że prawo może być mechanizmem, który ogranicza zarówno jednostkowe, wewnętrzne, jak i międzyludzkie konflikty, a jego świadomość stanowi niedoceniany do tej pory potencjał mający zdolność redukowania zachowań problemowych, tak niekorzystnych z perspektywy funkcjonowania zarówno indywidualnego, jak też grupowego adolescenta dorastającego do życia społecznego.

Tomasz Prymak

² T. Hobbes, *Lewiatan czyli materia, forma i władza państwa kościelnego i świeckiego*, tłum. Cz. Znamierowski, Kraków 1954, s. 237.